

FONTOSABB SZEREPLŐK

AZ ÚJABB MEDNYÁNSZKY-FORRÁSOK ELÉ

CZÓBEL ISTVÁN (1847-1932) közgazdasági és filozófiai író. Balogfalvi Czóbel Imre és br. Vay Éva (Evelyn) gyermeke, Czóbel Minka és Emma bátyja, Mednyánszky László sógora. Tanulmányait Pozsonyban, Zürichben és Mosonmagyaróváron végezte. Justh „zömök, széles vállú” férfiként örökítette meg barátját, a harmincöt éves Czóbelt, a „nálunk ma még ismeretlen darwinista” tudóst, aki „hatalmas ész s tán még hatalmasabb invenció, fantázia. Az én szememben férfinek körülbelül a magyar típus leghatalmasabb, legszebb példánya. Abból az anyagból való, amely a hősokeket adta a hazának, s amely a magyar parasztban él még az evolúció legmagasabb fokán. Nem tudom, sokat mondok-e akkor, ha azt állítom, hogy csak néhány év és ezt a ma még ismeretlen férfit Európa legnagyobb hírű tudósai közt fogják említeni.” (Justh Zsigmond: Czóbel Minka. *A Hét*, 1892. január 17. 37.) Hasonlóan írt magánlevelében Czóbel Minkának is 1892-ben: „Úgy sajnáltam, hogy pesti létem alatt oly keveset lehettünk együtt, no de majd nyáron. Az Istvánt, ki nem mondhatom, mennyire megszerettem. Lásza – és higgye el – az egyetlen ember Magyarországon, ki imponál nekem. Szinte az ideálokat látom benne: íme a fajom testté válva, s a legmagasabb evolúció legfelsőbb fokán. Mily egész, mily kész, s mennyire (épp ezért...) mindnyájunk felett áll!” (*Justh Zsigmond naplója és levelei*. Sajtó alá rend. Kozocsa Sándor. Budapest, 1977. 616.) 1887-ben vette feleségül Mednyánszky testvérhúgát, Margitot, akit Mirinek becéztek. A zilált helyzetű anarcsi örökséget a házasság nyomán szanálták és felesége nevére írták. Felesége foglalkozott a továbbiakban a gazdaság irányításával, ahogy Nagyörön is, mert Czóbel visszavonult életet élt családjá körében, és Budapesten is csak ritkán fordult meg. A Károlyi Sándor nevével fémjelvezhető századvégi konzervatív agrárius mozgalom egyik vezető ideológusa volt. De nem csak írt a változás szükségességéről, hanem – Czóbel Minka emlékei szerint – földet osztott anarcsi birtokán, szövetkezetet akart létrehozni, azonban törekvéseit félreértették, pont azok, akikért a legtöbbet akart tenni: a parasztok. Ez és írásainak – főleg nagy művének – visszhangtalansága okozta, hogy „spiritualista eszméinek hódolt”, egyre komorabb és zárkózottabb lett és „ha ellentétbe kerültek nézeteivel, akkor könnyen haragra” lobbant. (Kis Margit: *Czóbel Minka*. Nyíregyháza, 1980. 44-45.) A magyar társadalom, illetve a kultúrák fejlődéséről vallott nézetei erősen hatottak Justh Zsigmondra és baráti körére. Justh Zsigmond az ő tanácsára adta regényciklusának *A kiválás genezise* címet, s első kötetét is neki ajánlotta. Mint Czóbel Minka írta bátyjáról: „egyenesen a magyar fajmentő törekvéseknek áldozta életét”. (Kis Margit: *Czóbel Minka és a Nyírség*. Debrecen, 1942. 7.) Írásait rendszeresen közölte a *Budapesti Hírlap*, a *Huszadik*

Század, Magyar Gazdák Szemléje. Fő műve – *Genesis unserer Kultur* I-IV. Leipzig, 1901-1907. – azonban lényegében visszhang nélkül jelent meg. Mednyánszky a „turáni tudós” vagy „Párduc” néven is emlegeti naplójában és leveleiben. Ld.: Margócsy József: Az anarcsi Czóbel család iratai. *Szabolcs-Szatmár Megyei Helytörténetírás*, 5/6. 1983. 309-332.; Margócsy József: *Egy régi udvarház utolsó gazdája. Szöveggyűjtemény az anarcsi Czóbel család levéltári hagyatékából*. Nyíregyháza, 1988.; Kiss Márta Rita: Szabadelvtűek és agráriusok a XIX-XX. század fordulóján. *Politikatudományi Szemle*, 2002, 3. 239-257.

CZÓBEL ISTVÁNNÉ SZ. MEDNYÁNSZKY MARGIT (1858-1937). Alsómedgyesi br. Mednyánszky Ede és Szirmai és szirmabesnyői Szirmay Marianna Karolina Matild gyermeke, Mednyánszky László festőművész húga. Életéről keveset tudunk. Ifjúságát felváltva Beckón és Nagyőrön töltötte. Neveléséről szülei, francia származású nagyanyja, házitanítók, illetve egy rövid ideig svájci bentlakásos iskola gondoskodott. Több nyelven is folyékonyan beszélt, mint írta: „Nagymama francia lévén, a társalgási nyelv mindég vegyes volt.” (*Mednyánszky-olvasókönyv*. Szerk. Markója Csilla. *Enigma*, 7. 2000. no. 24/25. 58.) 1887-ben házasodott össze Czóbel Istvánnal, ami alaposan megváltoztatta életét. Tudományos munkájába temetkező férje mellett nem csak három gyermekük – Marianna (1890-1929), Margit (1891-1972), István (1895-1916?) – nevelése, de a beckói, nagyőri és anarcsi birtokok irányítása, a bérlőkkel kapcsolatos ügyes-bajos dolgok intézése is reá hárult, nem is beszélve a Nagyőrön megforduló kisebb-nagyobb társaságról, vendégekről. Nemcsak bátyja és két leánya, de maga is szívesen állt a festőállvány mögé. „Az árnyalatok, a finom distinkció mestere – olyan párazatos, áttetsző kék ködökben is lát – a hol még itt is csak ő tud látni.” – írta róla Justh Zsigmond. (Justh Zsigmond: Czóbel Minka. *A Hét*, 1892. január 17. 37.) A szülők intenzív kulturális igényei, szellemi élete és a mindennapi gondok közötti feszültség Nagyőrben ideges, ingerlékeny, apróságokat is felfokozó légkört teremtett, ahol „a ház asszonya tele van támadó, önvádoló, idegesítő panaszokkal; létező és képzelt betegségeire speciális kúrákat talál ki és ezeket másokra is ráerőszakolja; a társalgásban szellemes, de állandóan támadó harckészsége uralkodik. Ezért emlegeti mindenki az itteni »sadicus« hangulatot, amelytől többnyire Minka is irtózik, de mégis megszokta, szerette az összegyűlt rokonság, írók, művészek körében.” (Margócsy József: *Egy régi udvarház utolsó gazdája. Szöveggyűjtemény az anarcsi Czóbel család levéltári hagyatékából*. Nyíregyháza, 1988. 116.) Czóbel Minka emlékei szerint: „Heves és indulatos természetű férjét, aki sikertelenségének következtében egyre mogorvább és zárkózottabb lett, mindig le tudta csillapítani finom női tapintatával és sokszor gyerekes kedveskedéseivel. Sok báj és kellem volt lényében.” (Kis Margit: *Czóbel Minka*. Nyíregyháza, 1980. 45.) Ezt a feszült légkört örököltette meg Czóbel Minka is több levelében: „Mírinek úgyszólván célja Bobot [Minka barátnőjét, Büttner Helént] Anarcsztól mentől távolabb tartani, mert tudja, ha Bob ott van, én nem jövök ide, pedig neki szándéka mindkettőnket itt tartani, hogy hol nyúzzon, hol kényeztethessen kedve szerint, hecceljen egymásra, vagy Istvánra, vagy megfordítva, de hogy csak vele –, hogy ki ne

fogyjon a nemes sportból.”; „Mirivel nagy, hosszú discursusaink vannak este. Ilyenkor végtelen kellemes s eszes, hogy ekkor egész nyíltan beszélek vele mindenről, mit másnap reggel rendesen megbánok. Mert vagy Istvánnak tálalja fel, vagy valahogy ellenem használja ki. István egészen medve a majomketrecben, legyek után nagyokat üt, különben se lát, se hall, csak morog. Anyagilag hogy fog menni, az Isten tudja? Csinos vagyonnal, tökéletes szabad rendelkezés – de nem tudják beosztani. Édesapa se törje rajtuk a fejét. Nem nehéz lenne nekik boldogulni, ha nem találják el, csak azért, hogy nem lehet kicserélni őket.” (Czóbel Minka Czóbel Evelinnek, Nagyőr, 1894. március 1. és 9. – Margócsy 1988. i. m. 151., 152. és Tálás Anikó: Czóbel Minka és Büttner Helén barátsága. *Szabolcs-Szatmár-Beregi Levéltári Évkönyv*, 13. 1999. 255.) „Miri nervozus, a régi egyéniségből alig van valami, de ez már így van, ahol felnőnek a leányok” – írta 1909-ben naplójába Czóbel Minka. (Kis 1980. i. m. 166.) László bátyjával, aki többnyire a világot járja – ha rövidebb-hosszabb időre el is látogat Nagyőrré és Beckóra –, csak levélben érintkeznek; Mednyánszky csak a háború vége felé, nem sokkal halála előtt, súlyos betegen tölt hosszabb időt családjá körében. 1917-ben kezdetét veszi az – akkor még élő! – bátyja hagyatéka körüli áldatlan – sok régi baráti kapcsolatot szétromboló – vita, majd pereskedés, amelyből lényegében vesztesként kerül ki 1924-ben. 1921-ben közzétette festőművész bátyja gyermekkoráról szóló visszaemlékezéseit (*Műbarát*, 1. 1921. 331–334. – a rossz magyarsággal megfogalmazott emlékiratok teljes szövege csak évtizedek múlva jelent meg: *Mednyánszky-olvasókönyv* 2000. i. m. 56–73.) Tragikusan korán előbb István fiát (1916), majd Marianna leányát veszítette el (1929) s férje halála után (1932) már csak Margit leánya marad mellette. A halála előtti években, a téli hónapokban még néhányszor ellátogat leányával Anarcsra Czóbel Minkához, Czóbel Emmához és Büttner Helénhez.

FESZTY ÁRPÁD (1856–1914) festő. Mednyánszky gyakorta „tigris” vagy „tigriske” néven emlegeti. Bécsben és Münchenben tanult Ipolyi Arnold támogatásával. Országos népszerűségét a *Magyarok bejövetele* (1893) című körképnek köszönhetette, amelyen Mednyánszky is dolgozott. Két évvel Jókai fogadott leányával, Rózával (1861–1936) történt házassága után elkészült a Bajza u. 18. alatt a Jókai-Feszty-villa, a híres-hírhedt „Feszty szalon” helyszíne. A család anyagi helyzetét Fesztyék házasságának válsága, majd Jókai második házassága (1899) végletesen szétzilálta, ezt csak tetézte Feszty nagy állami megrendeléseinek csökkenése. A festő kénytelen volt eladni villáját s először a Szív utcába, utóbb a Damjanich, majd a Rottenbiller utca egyik bérházába költözött. 1912-ben nagy kiállítást rendeztek műveiből a Nemzeti Szalomban, de ez nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Mednyánszky anyagi romlása idején sem hagyta el barátját, akit képek átadásával is támogatott. Ld.: Császtvay Tünde: Szalon-garnitúra. Az epreskerti Jókai-szalon és Feszty-szalon. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 108. 2004. 620–656.

GLÜCK SÁNDORNÉ sz. Leinkauf Karolin (1843–1931), dr. Glück Sándor (1841–1923) orvos felesége. („az uzsorás Glückné” – ahogy a Feszty családban emlegették – ld.

Feszty Masa-Ijjas Antal: *Feszty Árpád élete és művészete*. 2. kiad. Budapest, 1999. 122., 129.) Kisebbs-nagyobb összegeket kölcsönzött Mednyánszky Lászlónak, de Feszty Árpádnak és feltehetően Malonyay Dezsőnek is. Mednyánszky adósságainak összege 1894-ben 1300 koronára rúgott, de ez az évek során tovább gyarapodott. 1914-ben Glücknével szembeni tartozása, melynek törlesztését a Singer és Wolfner céggel kötött szerződésébe is felvették – már 30.000 koronát tett ki. Mednyánszkyt élete végéig nyomasztotta ez az adóssága, naplóiban és leveleiben is gyakorta emlegeti. Wolfner József úgy tudta, hogy adóssága nagyobb része abból keletkezett, hogy „jót állt egy művész barátjáért” (*Hangulat*. Szerk. Markója Csilla. *Enigma*, 9. 2002. no. 34. 111.), nagy valószínűséggel Feszty Árpáért. Glückné a Klauzál tér 13. – Dob u. 45. alatti ún. Treichlinger-házban lakott, és nagyszámú Mednyánszky képpel rendelkezett. *Mednyánszky László feljegyzései 1877-1918. Válogatás a festő kiadatlan naplófeljegyzéseiből*. Szerk., sajtó alá rend. és jegyzetek: Bardoly István. A szerk. munkatársa és bev. Markója Csilla. Budapest, 2003. 59., 391. és *Háború 1*. Szerk. Markója Csilla. *Enigma*, 7. 2001. no. 28. 109., 140.

JUSTH ZSIGMOND (1863–1894) író, Nécspáli Justh István és Pákozdy Matild második gyermeke. Politikus bátyja, Gyula (1850–1917) valójában mindig távol állt tőle. Tanulmányait a pesti reáltanodában, Kielben és 1885-ben Párizsban folytatta; bár jogi és közgazdasági pályára készült, többek – pl. Reviczky Gyula – tanácsára, akik felfigyeltek Párizsból a *Szemlének* küldött cikkeire, a szépirodalom felé fordult. Rövid időre hazatért, majd 1886-ban ismét Párizsba ment, ahol vagyoni helyzete, elbűvölő személyisége a művészvilág kedvelt alakjává tette. 1887-ben publikálta *Káprázatok* c. elbeszéléskötetét, majd 1891-ben *A puszta könyve* c. művét, amely franciául három kiadásban is megjelent. 1890–1891 között nagy utazásokat tett a Földközi-tenger medencéjének országaiban, egyre súlyosbodó tüdőbajára is gyógyírt keresve. 1890–1894 között családja szenttornyai kastélyában parasztszínházat szervezett (ahova a környék birtokosait soha nem hívta meg). (*Justh Zsigmond parasztszínháza*. Szerk. Papp Zsigmond. Orosháza, 1973.; Kondrádyné Gálos Magda: Justh Zsigmond Albuma. *Színháztudományi Szemle*, 16. 1985. 63–114.) 1892-ben elkészült tervezett regényciklusának első kötete, *A pénz legendája*, melyben éles szemmel ábrázolta, elsősorban Czóbel István társadalompolitikai gondolatainak hatása alatt, osztálya megállíthatatlan bomlását. 1894-ben fejezte be utolsó regényét, a *Fuimust*, amelyben szeretett barátját, Mednyánszky Lászlót is megörökítette Czobor Lipót alakjában. Mint azt Czóbel Minkának írta 1890-ben: „Megjött hát az öreg kutya? Regényemben nagy szerepet játszik. Valami nagy gondviselésféle szerepet. Ami úgy illik az ő nagy kopasz fejéhez.” (*Justh Zsigmond naplója és levelei*. Sajtó alá rend. Kozocsa Sándor. Budapest, 1977. 545.) Mednyánszky barátját írásaiban „Sólyom”-nak nevezte. Tüdőbaja következtében Cannes-ban halt meg, 1894-ben. Hamvait a szenttornyai kastély parkjában álló színházban épült páholya alá temették el. Gyászbeszédét Czóbel István tartotta. A kastély és a színház 1945-ben elpusztult, síremlékét törmelék temette be; csak 1963-ban tárták fel, és szülei hamvaival együtt Gáboros temetőjébe szállították. Szerepét pontosan megvilágítják Czóbel Minka sorai: „Nagy

termékeny forrongás és diadalmas megújulás szelleme vonult át a 90-es évek elején országunkon. Érezhető volt ez a művészet minden terén, a gondolatvilág világos optimizmusában s az életfelfogás hatalmas lüktető idealizmusában. E boldogító áramnak egyik médiuma volt hazánkban a korán elhunyt fiatal író, Justh Zsigmond, s amint felszívta finom hangszerhez hasonló érzékeny lényé a bűvös hullámokat, úgy árasztotta el »sugárzó energiája« környezetére, – s még azon túl is – e mámorító áramot. Törhetetlen volt bizalma a magyar faj életképességében, s szinte lázas sietséggel – mint ki érzi, hogy nincs sok ideje – kereste és kutatta fel mindazon elemeket, kik szerinte a kultúrát általában, s a magyar kultúrát különösen, szolgálhatnák. Egyik nagy igyekezete volt ezen elemeket összehozni, s ha lehet, barátságra serkenteni. De mivel ő nemcsak egy felforgató újító volt, ki a fát gyökér nélkül képzei a levegőben úszni, minden reményét irodalmunk újjászületéséhez, haladásához, a tekintélyek tiszteléséhez fűzte. Ennek kifejezést adva, Jókai Mór köré igyekezett gyűjteni barátait.” Czóbel Minka 1922-ben a nyíregyházi Bessenyei Körben tartott felolvasása. Közli: Tidrenczel Sándor: Czóbel Minka vallomása. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 82. 1972. 503–504. Ld. még: Bertha Zoltán: *Justh Zsigmond*. Budapest, 1941.

KATONA NÁNDOR (1864–1932) szül. Kleinberger Náthán, festő (Mednyánszky által elnevezve: „Akiba”). Mednyánszky felfedezettje és patronáltja. 1880-ban vette maga mellé Mednyánszky; tanította s vendégül látta Nagybörön, magával vitte utazásaira is. Bécsben Katona az Augartenstrasse 23. szám alatt dolgozott. Mednyánszky biztatására Budapesten és Párizsban tanult, 1891-ben megfordult Barbizonban, a következő években Hollandiában is. 1901-ben a Műbarátok Köre a Múcsarnokban 140 képét mutatta be. 1921-ben a Nemzeti Szalonban volt gyűjteményes kiállítása. Az egyik első művész volt, aki a numerus clausus bevezetése után az OMIKE művésziskolájában tanári munkát vállalt. (*Egyenlőség*, 1932. augusztus 3. 12.) Halála után a Múcsarnokban volt emlékkiállítás. Mednyánszkyval végtelenen megromlott a kapcsolata, aminek vélt és valós elemeket szétbogozhatatlanul összekeverő – ezért erős fenntartással kezelendő – emlékiratai csak részben adják magyarázatát. Mednyánszkyra és barátaira való féltékenysége, kisebbségi érzése élete végére súlyos üldözési mániává fajult. Ld.: Malonyay Dezső: *A fiatalok*. Budapest, 1906. 101–139.; Rózsa Miklós: *A magyar impresszionista festészet*. Budapest, 1914.; „Csak a bűnözőket szereti”. Válogatás Katona Nándor Mednyánszkyt „leleplező” emlékirataiból. és „Vaspáncéllal körülzárt életében”. Katona Nándor a korabeli sajtó tükrében. *Mednyánszky-olvasókönyv*. Szerk. Markója Csilla. *Enigma*, 7. 2000. no. 24/25. 177–194. és 195–210.; Markója Csilla: *Egy másik Mednyánszky*. Budapest, 2008. 74–88.

MALONYAY DEZSŐ (1866–1916) író, művészeti író, publicista. Kolozsváron és Párizsban végezte tanulmányait s szerzett magyar–francia szakos tanári oklevelet. 1893–1897 között Párizsban élt, ahol egy ideig Munkácsy Mihály titkára volt. Hazatérve több napi- és hetilapnak is dolgozott, mint pl. a *Budapesti Hírlap*, *Uj Idők*, *Művészet*. Justh Zsigmonddal 1889-ben s az ő révén 1893-ban megismerkedett Czóbel Istvánnal és baráti körével („Malonyay Dezső, magának nagyon fog tetszeni. Ettől sokat várok.”

- írta Justh Zsigmond 1893-ban Feszty Árpádnénak. *Justh Zsigmond naplója és levelei*. Sajtó alá rend. Kozocsa Sándor. Budapest, 1977. 673.), így Mednyánszky Lászlóval is, akiről ő írta az első könyvet: *Mednyánszky*. Budapest, 1905. Mednyánszky a „Buli” „Buldog” néven is emlegeti naplójában és leveleiben. Ld.: Gosztonyi Ferenc: Kész regény. Malonyay Dezső 1905-ös Mednyánszky-monográfiája. *Mednyánszky*. Kiállítási katalógus. Szerk. Markója Csilla. Budapest, 2003. 71–88.

PÁLMAI JÓZSEF (1873-?) költő, újságíró. (Eredeti neve Panegh, amelyet 1893-ban változtatott Pálmaira). Mednyánszky 1904–1905-ben ismerte meg s utóbb titkári és mindenesi szerepet játszott mellette. A rendelkezésre álló dokumentumok alapján bizonyosra vehető, hogy visszaélt Mednyánszky jóhiszeműségével, anyagi és érzelmi kiszolgáltatottságával. Mednyánszky háta mögött a saját hasznára is értékesítette a festő képeit; döntő szerepet játszott Wolfner Józseffel való kapcsolatának megromlásában, szerződésük felbontásában, az áldatlan pereskedés megindításában. Mednyánszky családja annak ellenére elfogadta szolgálatait, hogy – mint azt Kláber Gyula feleségének az *Enigma* jelen számban közölt levelei bizonyítják – tudtak arról, hogy Pálmai gátlástalanul a saját hasznára dolgozik.

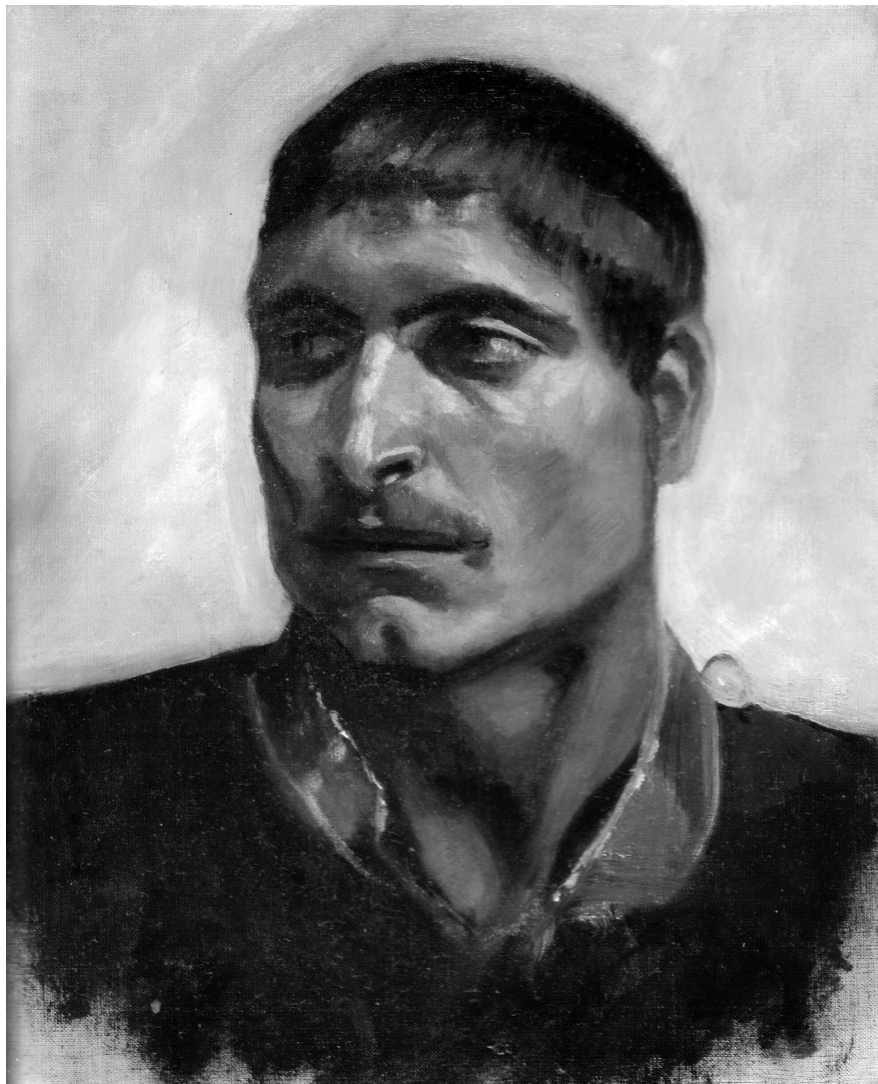
PEKÁR GYULA (1867–1937) író, publicista, az MTA tagja. Jogi tanulmányokat folytatott s diplomáciai pályára készült, azonban Justh Zsigmond hatására végképp az irodalom felé fordult. (1891-ben írta Justh Zsigmond Czóbel Minkának: „Olvasta a Pekár Gy. cikkét »A Hét«-ben, új tehetség!” (*Justh Zsigmond naplója és levelei*. Sajtó alá rend. Kozocsa Sándor. Budapest, 1977. 559.) 1892-től több nagy napilap munkatársa: *Budapesti Hírlap*, *Magyar Hírlap*, *Pesti Napló*, *Budapesti Napló*. 1893–1896 között nagyobb európai utazást tett, illetve Párizsban élt. 1901–1935 között országgyűlési képviselő. 1919–1921 között vallás- és közoktatásügyi minisztériumi államtitkár. 1920-tól a Petőfi Társaság elnöke, a konzervatív irodalom egyik nagyhatalmú irányítója; a turanizmus lelkes támogatója és népszerűsítője. Justh Zsigmond révén ismerkedett meg 1891-ben Czóbel Istvánnal, Czóbel Minkával majd Mednyánszky Lászlóval. Mednyánszky találó jellemzést adott róla sógorának, aki azt 1894-ben megírta húgának, Minkának: „azt mondja, hogy a legravaszabb és kíváncsibb emberek egyike, soha ellent nem mond senkinek, csak azért, hogy kivegye belőle, hogy mi van benne, azután félre dobja, szóval speculativ, analizáló, de egészen hideg, és az erkölcsi materialismusban roppant érdekes túlfeljődött barbár. Ő azt a propozíciót tette neki, hogy a nyár folytán álljanak be mindketten valamely gyárba egy hónapra munkásoknak, és ez Pekárnak nagyon tetszik. Úgy látszik, hogy maga is érzi szükségét, hogy kissé Tolstoizálja magát, és az általa frequentált Circék varázsköréből szabaduljon.” (idézi: Gosztonyi 2003. i. m. 81.) Mednyánszky „Hippi” vagy „Hippopotamusz” és „Viziló” néven is emlegeti naplójában és leveleiben. Afféle „szalon tollforgató” volt, ahogy találóan írta róla egy kortársa. (Telcs Ede: *...éltem és művész voltam – Telcs Ede visszaemlékezései és útinaplói*. Sajtó alá rend. Merk Zsuzsa, Rapcsányi László. Baja, 2011. 132.) Több írásában is emléket állított Mednyánszkyknak, s ő az első, aki a festő életének azt a másik oldalát – ha sokszor

átstilizálva is – a nagyközönség elé tárta, amelyről csak szűkebb baráti köre tudott. Ld.: Gosztonyi Ferenc: Kész regény. Malonyay Dezső 1905-ös Mednyánszky-mono-gráfiája. *Mednyánszky*. Kiállítási katalógus. Szerk. Markója Csilla. Budapest, 2003. 71-88. különösen: 80-83.

WOLFNER JÓZSEF (1856–1932) könyvkiadó, akit Mednyánszky „Pepi” néven emleget naplójában és leveleiben. 1885-ben alapította édesapjával, id. Wolfner Józseffel és Singer Sándorral a Singer és Wolfner könyv és lapkiadó céget. Wolfner József, kiből a nagyvonalú mecénás és a racionális üzletember jó és rossz tulajdonságai egyként megvoltak, Malonyay Dezső és Pekár Gyula javaslatára vállalta el Mednyánszky képeinek értékesítését és a festő zilált anyagi ügyeinek rendezését. Wolfner és Mednyánszky 1903-ban kötöttek szerződést, melyet 1914-ben megújítottak. Wolfner gondoskodott Mednyánszky utazásainak, műtermeinek valamint védenecinek költségeiről, de ennek fejében a festő nem ajándékozhatta el és értékesíthette képeit. Mednyánszky azonban folyamatosan megszegte a szerződésnek ezt a pontját. Wolfner állítása szerint a festőnek 1913-ra 42.000 korona tartozása halmozódott fel a kiadónál; Mednyánszky állítása szerint ennek oka az volt, hogy a Wolfner-cég nem fordított kellő energiát képei értékesítésére, amiért is nem tudott – elsősorban Glück Sándornénál felhalmozódott – adósságaitól megszabadulni. 1917 végén, 1918 elején, Pálmai József és saját családja biztatására a szerződés új alapokra helyezésére készült: képei fölött maga akart rendelkezni úgy, hogy bizonyos kapcsolatokat Wolfnerékkal is fent kívánt tartani annak érdekében, hogy képeit más irányú tartozásai fejében ne foglalhassák le. A tárgyalásokat a Wolfner-céggel Platthy György ügyvéd és Pálmai folytatta. Platthy végül perrel fenyegette meg a Wolfner-céget, amelynek perfelvételi határnapját is kitűzték. Wolfner 1918. január 12-én felszólította Mednyánszkyt, hogy nyíltan közölje óhaját: „Úgy hallottam, hogy ideges vagy és a céggel kötött szerződésből kifolyólag valami bánt téged. Ha tényleg így van, nagy hálára köteleznél, ha nyíltan megmondanád, mi az, ami bánt? Ha a szerződés bármely pontja terhes reád nézve és veszélyeztet, előre is kijelentem a cég nevében, hogy azokat a pontokat töröljük, sőt, ha úgy kívánod, az egész szerződést érvénytelennek nyilvánítjuk.” (*Mednyánszky-olvasókönyv*. Szerk. Markója Csilla. *Enigma*, 7. 2000. no. 24/25. 236.). Mednyánszky – feltehetően Maróti Géza és Kláber Gyula hatására – elállt a szerződés felbontásától, de 1918. május 28-án Wolfner mégis felmentette őt a szerződés hatálya alól. Mednyánszky visszanyerte képei fölötti szabad rendelkezését – kivéve a Wolfner-cégnél levőket –, azonban erről Platthy ügyvédet nem tájékoztatta, ami csak újabb bizonyítéka annak, hogy milyen kétségbeesetten ingadozott a Wolfner iránti szeretete és barátsága, illetve a képei fölötti rendelkezés vágya között. Mednyánszky halála után, 1920-ban – Pálmai József agyafúrt közreműködésével –, a család és a Singer és Wolfner cég között több éves per vette kezdetét. A család az 1914-ben kötött szerződés hatálytalanítását kérte Mednyánszky szeníltására hivatkozva (orvosa dr. Hisz Sándor szakvéleménye alapján). Többszöri tárgyalás után a Magyar Királyi Kúria 1924. március 19-i döntése tett pontot az ügy végére, melyben kimondta, hogy Mednyánszky nem volt szenilis a szerződés megkötése idején,

továbbá, hogy a szerződés 1918-as hatályon kívül helyezése csak azokra a képekre vonatkozik, melyeket a festő addig a Singer és Wolfner cégnek még nem adott át. (A bécsi és budapesti műteremben maradt képeket Pálmai - hagyatéki bélyegzővel vagy anélkül - már évek óta árulta, többnyire a maga hasznára.) Ld. Wolfner Józsefről: Pekár Gyula: Wolfner József. *Zsidó Évkönyv*, 5. 5692. 1932/1933. 216–219. - a szerződésekről: *Mednyánszky-olvasókönyv* 2000. i. m. 212–249.; *Hangulat*. Szerk. Markója Csilla. *Enigma* 9. 2002. no. 34. 105–137.; *Mednyánszky László feljegyzései 1877–1918*. 2003. i. m. 102–103., 387–396.)

Összeállította: Bardoly István

Mednyánszky László: Katonazubbonyos cigánylegény,
1880 k. Olaj, vászon, 40 x 34 cm, j. n.
Magántulajdon. Repr. SOGA
(2012, Bratislava) kat. 29.